

АНОТАЦІЯ

Сало А. Б. Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть). – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань – 08 «Право»). – Національний університет «Львівська політехніка», Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2020.

У дисертації здійснено комплексне дослідження співвідповідача у адміністративному процесі (процесуальна співучасть). Дисертація є комплексним теоретичним дослідженням правового статусу співвідповідача в адміністративному процесі та здійснено обґрунтування природи, сутності цієї категорії та вияву її прикладного аспекта. Обґрунтовано методологічну основу дисертаційного дослідження, визначено окремі методи, принципи та підходи наукового пізнання, які було використано для розкриття цієї теми.

Констатовано, що формування процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві відбулося на засадах синтезування принципів змагального та елементів розшукового процесу.

Обґрунтовано доцільність виокремлення трьох періодів теоретичного опрацювання процесуального статусу сторін адміністративного судочинства: 1) формування статусу учасників класичного змагального судового процесу, побудованого на засадах абсолютної рівності перед судом; 2) обґрунтування особливостей процесуального статусу сторін – учасників публічно-правових спорів і в судовому процесі, і в позасудових провадженнях; 3) конструювання особливого процесуального статусу сторін адміністративного судочинства на основі поєднання принципів змагальності та офіційного з'ясування обставин справи.

Встановлено, що сторонами в адміністративному процесі є особи, які беруть участь у справі від свого імені, з метою захисту власних прав чи інтересів, або забезпечення легітимності їх реалізації судом. Сторони, як

особлива група учасників адміністративного судочинства, характеризуються низкою ознак, які виражають особливості їх процесуального статусу.

По-перше, процес в адміністративній справі ведеться виключно від їх імені та в їхніх інтересах, при цьому юридичний інтерес сторін поєднує матеріально-правову та процесуально-правову складові. Вказано, що юридична заінтересованість характеризує також третіх осіб в адміністративному процесі, але вона є похідною і виявляється назовні лише у разі порушення провадження у справі щодо сторін.

По-друге, визначення наявності права сторін процесу на судовий захист є можливим лише в результаті розгляду справи і відображається у судовому рішенні. Водночас, обидві сторони мають право вимагати від суду захисту, якщо вважають, що їхні права, свободи та інтереси у сфері публічно-правових відносин порушено. При цьому, зловживання правом вимагати судового захисту з обох сторін не тягне жодних процесуальних наслідків.

По-третє, існує можливість заміни сторони із збереженням участі в процесі в іншому статусі, а також поширення правил правонаступництва.

Подано авторське розуміння процесуальної співучасті як особливого процесуального інституту, що виникає з однорідних правовідносин, якщо права, інтереси чи обов'язки учасників адміністративного судочинства не виключають один одного, застосування якого забезпечує ефективний розгляд і вирішення справи, прискорення і спрощення її вирішення, а також виключення випадків винесення протилежних рішень за однорідними позовами. Фактична наявність цього інституту в адміністративному судочинстві підтверджується можливістю об'єднання тотожних позовів, тому в КАС України доцільно визначити порядок його використання, а також передбачити серед осіб, що беруть участь у справі, співпозивачів та співвідповідачів, визначивши їх процесуальний статус.

Наголошено, що з метою удосконалення нормативного регулювання процесуального статусу осіб, зацікавлених у розгляді й вирішенні справ щодо

оскарження нормативно-правових актів, обґрунтовано доцільність закріплення порядку подання колективного позову.

Встановлено, що процесуальна співучасть є невід'ємним елементом адміністративного судочинства. При вирішенні питань про процесуальну співучасть адміністративних справ часто одночасно використовують терміни «підвідомчість», «юрисдикція», «компетенція» і «підсудність».

Наголошено, що на відміну від процесуальної співучасті, яка розподіляє справи між судами загальної та конституційної юрисдикції, підсудність розподіляє адміністративні справи (категорії справ) між адміністративними судами. Після вирішення питання про процесуальну співучасть справи суду адміністративної юрисдикції, особа повинна визначити компетенцію конкретного адміністративного суду щодо подання адміністративного позову. Необхідність визначення уповноваженого адміністративного суду існує також у випадках, коли особа має намір оскаржити судові рішення чи подати заяву про його перегляд. Вирішення цих питань відбувається в межах інституту процесуальної співучасті.

Доведено, що процесуальна співучасть адміністративних справ – це самостійний інститут адміністративного судочинства, який визначає компетенцію конкретного адміністративного суду або судів щодо вирішення, розгляду та розмежування підвідомчих груп (категорії) адміністративних справ. Визначено особливості інституту процесуальної співучасті адміністративних справ.

Акцентовано, що побудова системи адміністративних судів залежить від встановлених правил інстанційної та предметної підсудності. У КАС України встановлено комплекс норм, які створюють адміністративно-правові основи інстанційної та предметної підсудності адміністративних справ. Правові норми, регулюють ці види підсудності, наповненні різним змістом і встановлюють загальні та спеціальні правила, згідно яких відбувається розподіл справ між адміністративними судами, які є складовими судовою України.

З'ясовано, що процесуальна співучасть адміністративних справ – це сукупність правил, що визначають розмежування компетенції адміністративних судів по вертикалі щодо розгляду адміністративних справ у першій інстанції залежно від предмету публічно-правового спору та суб'єктного складу учасників. Предметна процесуальна співучасть адміністративних справ реалізується при поданні адміністративного позову до суду першої інстанції, який компетентний розглядати та вирішувати публічно-правовий спір по суті. Предметна підсудність визначає компетенцію судів різних ланок судової системи судів адміністративної юрисдикції. Призначення предметної підсудності адміністративних справ полягає в тому, щоб визначити і розмежувати повноваження всіх адміністративних судів щодо вирішення адміністративної справи як судом першої інстанції, а також окреслити підсудність певної справи (категорії справ), тобто визначити який саме адміністративний суд зобов'язаний розглядати справу у першій інстанції.

Вказано, що процесуальна співучасть є одним із засобів, що забезпечують дотримання законності в адміністративному судочинстві при вирішенні питання, який суд уповноважений вирішувати конкретний публічно-правовий спір у першій інстанції.

Доведено, що неприпустимим є визначення процесуальної співучасті щодо розгляду адміністративних справ апеляційним адміністративним судам.

Наголошено, що у КАС України необхідно чітко визначити процесуальну співучасть, щоб у зацікавленої особи не виникало труднощів при визначенні належного адміністративного суду для розгляду його адміністративного позову. Також потрібно передбачити, що адміністративним судам підсудні усі публічно-правові спори, крім тих, які згідно законом вирішуються іншими судами. Акцентовано, що саме таке положення, а не визначення підсудності шляхом встановлення у КАС України заплутаного через невизначеність і деталізацію категорій справ, дозволить уникнути ситуацій, коли суди різних інстанцій одночасно вирішують публічно-правові спори, або відмовляють у вирішенні певних справ з огляду на непідсудність.

Ключові слова: адміністративне судочинство, сторони адміністративного процесу, неналежна сторона, непозовне провадження, позивач, відповідач, процесуальний статус, співвідповідач, процесуальна співучасть.

SUMMARY

Salo A.B. Co-defendant in the administrative process (procedural co-participation). – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Law, specialty 081 «Law» (field of knowledge – 08 «Law»). – Lviv Polytechnic National University, Lviv Polytechnic National University, Lviv, 2020.

In the dissertation the complex research of the co-defendant in administrative process (procedural co-participation) is carried out. The dissertation is a complex theoretical study of the legal status of the co-defendant in the administrative process and substantiation of the nature, essence of this category and the manifestation of its applied aspect. The methodological basis of the dissertation research is substantiated, separate methods, principles and approaches of scientific cognition which have been used for opening of this theme are defined.

It is stated that the formation of the procedural status of the parties in administrative proceedings took place on the basis of synthesizing the principles of adversarial and elements of the search process.

The expediency of separating three periods of theoretical elaboration of the procedural status of the parties to administrative proceedings is substantiated: 1) formation of the status of participants in the classic adversarial court process, built on the principles of absolute equality before the court; 2) substantiation of the peculiarities of the procedural status of the parties – participants in public law disputes both in court proceedings and in out-of-court proceedings; 3) construction of a special procedural status of the parties to administrative proceedings on the basis of a combination of adversarial principles and official clarification of the circumstances of the case.

It is established that the parties in the administrative process are persons who participate in the case on their own behalf, in order to protect their rights or interests, or to ensure the legitimacy of their implementation by the court. The parties, as a special group of participants in administrative proceedings, are characterized by a number of features that express the peculiarities of their procedural status.

First, the process in an administrative case is conducted exclusively on their behalf and in their interests, while the legal interest of the parties combines substantive and procedural components. It is stated that legal interest also characterizes third parties in the administrative process, but it is derived and is manifested externally only in the case of initiation of proceedings in the case of the parties.

Secondly, determining the existence of the right of the parties to the proceedings to judicial protection is possible only as a result of consideration of the case and is reflected in the court decision. At the same time, both parties have the right to demand protection from the court if they believe that their rights, freedoms and interests in the field of public relations have been violated. At the same time, the abuse of the right to demand judicial protection on both sides does not entail any procedural consequences.

Third, there is the possibility of replacing a party while maintaining participation in the process in a different status, as well as the extension of the rules of succession.

The author's understanding of procedural complicity as a special procedural institution arising from a homogeneous legal relationship is given, if the rights, interests or responsibilities of participants in administrative proceedings do not exclude each other, the application of which provides effective consideration and resolution of the case, acceleration and simplification. Cases of opposing decisions on homogeneous lawsuits. The actual existence of this institution in administrative proceedings is confirmed by the possibility of combining identical claims, so the CAS of Ukraine should determine the procedure for its use, as well as to provide

among the persons involved in the case, co-plaintiffs and co-defendants, determining their procedural status.

It is emphasized that in order to improve the normative regulation of the procedural status of persons interested in considering and resolving cases of appealing against legal acts, the expediency of consolidating the procedure for filing a collective claim is substantiated.

Procedural complicity has been found to be an integral part of administrative proceedings. When deciding on the procedural complicity of administrative cases, the terms «jurisdiction», «jurisdiction», «competence» and «jurisdiction» are often used simultaneously.

It is emphasized that in contrast to procedural complicity, which distributes cases between courts of general and constitutional jurisdiction, jurisdiction distributes administrative cases (categories of cases) between administrative courts. After resolving the issue of procedural complicity in the case of a court of administrative jurisdiction, the person must determine the competence of a particular administrative court to file an administrative claim. The need to determine the authorized administrative court also exists in cases when a person intends to appeal against a court decision or file an application for its review. These issues are resolved within the institution of procedural complicity.

It is proved that the procedural complicity of administrative cases is an independent institution of administrative proceedings, which determines the competence of a particular administrative court or courts to resolve, consider and differentiate subordinate groups (categories) of administrative cases. The peculiarities of the institute of procedural complicity of administrative cases are determined.

It is emphasized that the construction of the system of administrative courts depends on the established rules of instance and substantive jurisdiction. The CAS of Ukraine has established a set of norms that create the administrative and legal basis for instance and substantive jurisdiction of administrative cases. Legal norms regulate these types of jurisdiction, filled with different content and establish general and

special rules, according to which there is a division of cases between administrative courts, which are part of the judicial system of Ukraine.

It was found that the procedural complicity of administrative cases is a set of rules that will determine the division of competence of administrative courts vertically to hear administrative cases in the first instance depending on the subject of public law dispute and the subject composition of the participants. Substantive procedural complicity of administrative cases is realized when filing an administrative lawsuit in the court of first instance, which is competent to consider and resolve a public law dispute on the merits. Subject jurisdiction determines the competence of courts of different parts of the judicial system of courts of administrative jurisdiction. The purpose of the jurisdiction of administrative cases is to determine and delimit the powers of all administrative courts to decide an administrative case as a court of first instance, as well as to define the jurisdiction of a particular case (category of cases), ie to determine which administrative court is obliged to consider the case in the first instance.

It is stated that procedural complicity is one of the means of ensuring the rule of law in administrative proceedings in resolving the issue of which court is authorized to resolve a specific public law dispute in the first instance.

It has been proved that it is inadmissible to determine the procedural complicity in the consideration of administrative cases by the administrative courts of appeal.

It is emphasized that in the CAS of Ukraine it is necessary to clearly define the procedural complicity, so that the interested person does not have difficulties in determining the appropriate administrative court to consider his administrative claim. It should also be provided that administrative courts have jurisdiction over all public law disputes, except those that are legally resolved by other courts. It is emphasized that such a provision, rather than determining jurisdiction by establishing confusion in the CAS of Ukraine due to uncertainty and detail of categories of cases, will avoid situations where courts of different instances simultaneously resolve public disputes or refuse to resolve certain cases due to lack of jurisdiction.

Key words: administrative proceedings, parties to the administrative proceedings, improper party, non-litigation proceedings, plaintiff, defendant, procedural status, co-defendant, procedural co-participation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Сало А. Особливості інституту процесуальної співучасті в адміністративному судочинстві України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2017. № 865. С. 325–331.

2. Сало А. Б. Роль та місце інституту підсудності у адміністративному судочинстві. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: *«Юридичні науки»*. 2018. № 5 (10). С. 22–30.

3. Сало А. Б. Розвиток інституту підсудності у адміністративному судочинстві у ХХ–ХХІ ст. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: *«Юридичні науки»*. 2019. № 5 (19). С. 14–22.

4. Сало А. Реалізація засад адміністративного судочинства в контексті процесуальної співучасті у адміністративному судочинстві. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 2, vol. 2. P. 207–213. (Country: Slovakia)

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Сало А. Б. Поняття та зміст процесуальної співучасті в адміністративному процесі. *Адміністративне право і процес: проблеми та перспективи розвитку*: збірник тез доповідей науково-практичного круглого столу (м. Львів, 29 лютого 2016 р.) [у 2-х ч.]. Київ: ПП «Леся», 2016. Ч. 2. С. 51–53.

2. Сало А. Б. Особливості підсудності справ в адміністративному судочинстві. *Тенденції розвитку адміністративного права в Україні*: збірник тез науково-практичної конференції (м. Львів, 27 квітня 2017 р.); (у 2-х ч.). К.: ПП «Комп'ютерний дизайн», 2017. Ч. 1. С. 129–130.

3. Сало А. Б. Медіація в адміністративному судочинстві: необхідність та доцільність. *Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів*: матеріали круглого столу (м. Львів, 15 травня 2017 р.). К.: ПП «Комп'ютерний дизайн», 2017. С. 47–48.

4. Сало А. Б. Правові засади процесуальної співучасті в адміністративному судочинстві. *Наука та практика сучасної юриспруденції*: матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, 10 червня 2017 р.). 2017. С. 197–202.

5. Сало А. Б. Правовий статус співвідповідача в адміністративному судочинстві. *Теоретичний аналіз та наукові дослідження юридичної науки у XXI столітті*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 29–30 квітня 2018 р.). Класич. приват. ун-т. Запоріжжя: Класич. приват. ун-т, 2018. С. 34–37.

6. Сало А. Б. Права сторін в адміністративному судочинстві. *Права людини та національна безпека*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 10 грудня 2019 р.); Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти НУ «Львівська політехніка». 2019. Ч. 2. С. 56–58.